

KİRDECİ ALİ VE DÂSTÂN-I 'ÖMER İBNİ HATTÂB ADLI KÜÇÜK MESNEVİSİ

Halit BİLTEKİN*

ÖZET

Anadolu'da gelişen Türk edebiyatının ilk ürünleri dinî kaynaklı eserlerdir. Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında önemli unsurlardan olan bu eserler, aynı zamanda Türklerin Anadolu'yu yurt olarak görmelerinde de dikkat çekici işlevler üstlenmiştir. Başlangıçta Kur'an ve surelerin çeviri ve tefsiri ile başlayan hizmet, daha sonra dinî, tasavvufî ve ahlakî manzum eserlerle devam etmiştir. Bu manzum eserlerin en çok görüldüğü dönemlerden biri XIV. yüzyıldır. Bu yüzyılda konuları dinî, ahlakî ve İslam kahramanlığı olan, küçük mesneviler şeklinde *Geyik*, *Kesikbaş*, *Güvercin*, *Ejderha*, gibi halkın dinî, ahlakî ve kahramanlık duygularına hitap eden eserler yazılmıştır. Bu eserlerin birçoğunun yazarı belli değildir. Bazılarının ise, eserin içinde geçen ismin yazar mı, yoksa söyleyen mi olduğu konusu belirsizdir. XIV. yüzyılda yaşadığı kabul edilen Kirdecî Ali de böyle şairlerden biridir. Kirdecî Ali'nin bugün elimizde edebiyat tarihinde yerini almış *Kesikbaş Destanı*, *Güvercin Destanı* ve *Ejderha Destanı* olmak üzere bilinen üç kısa mesnevisi vardır. Bunlar dışında Kirdecî Ali'ye izafe edilen *Hikâye-i Delleü'l-muhtel*, *Geyik Destanı* gibi mesneviler varsa da bunların ona aidiyeti şüphelidir. Kirdecî Ali'nin bugüne kadar kaynaklarda adı geçmeyen, bu çalışmada tanıtılacak olan *Dâstân-ı Ömer İbni Hattâb* adlı mesnevisi on beş beyitlik kısa bir mesnevidir. "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" kalıbıyla yazılan mesnevinin konusu Hz. Ömer ile bir "Yahudi" arasında geçen hikâyedir. Bu kısa mesnevîde Hz. Ömer vasıtası ve Tanrı'nın takdiriyle bir Yahudi topluluğunun Müslümanlığı kabul etmesi olayı anlatılmaktadır.

Anahtar Kelimer: Mesnevi, Kirdecî Ali, Destân, Ömer

KİRDECİ ALİ AND KİRDECİ ALİ'S SHORT MASNAVİ CALLED DÂSTÂN-I ÖMER İBNİ HATTÂB

ABSTRACT

The first products of Turkish Literature developed in Anatolia are literary works originating from religion. These literary works, which are very important elements in the Turkification and Islamization of Anatolia, provided for the Turks to adopt Anatolia as homeland. In the beginning, the service that had started with translation and commentary of Koran and the sections of the Koran continued with the

* Yrd. Doç. Dr. Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: hbiltekin@anadolu.edu.tr

religious, sufistic and moral poetic works. One of the periods that these poetic works are mostly seemed is XIV. century. In this century literary works that are appealing to the religious, moral and Islamic heroism feelings of folk have been written in the form of short masnavis like *Deer*, *Limbless Head*, *Pigeon*, *Dragon*. The authors of these works are mostly unknown. In some of them, the issue that the name which appeared in the works is whether belong to the author or the narrator is ambiguous. Kirdeci Ali is one of these poets who is assumed to have lived in the XIV. century. Kirdeci Ali has the well-known three short masnavi in the history of literature, which are the Epic of Limbless Head, the Epic of Pigeon and the Epic of Dragon. Except for these, there are some epics, which are ascribed to Kirdeci Ali, like the Hikâye-i Delletü'l-muhtel and the Legend of Deer. But it is doubtful whether these epics are belong to Kirdeci Ali. This article focuses on the Kirdeci Ali's short and unknown masnavi, called as *Dâstân-ı Ömer İbni Hattâb*, including fifteen verses and written in the form of "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün". The subject of this masnavi is the story between Omar and a Jewish person. The short mathnawi tells the apostasy of a Jewish society to the Islam by the providence of God and through the Omar's acts.

Key Words: Masnavi, Kirdeci Ali, Epic, Ömer

GİRİŞ

Türkçe, İslamiyetin kabulünden sonra Doğu ve Batı Türkçesi adlarıyla iki koldan edebî gelişimini sürdürerek edebî eserler vermiştir. Doğu Türkçesi İlk örneklerini XI. yüzyılda Karahanlılar Devleti döneminde Yusuf Has Hâcib'in yazdığı, Türk edebiyatının ilk siyaset-name ve mesnevisi olan *Kutadgu Bilig* ile ortaya koymuştur. Batı Türkçesi ise, ilk edebî ürünlerini XIII. yüzyılda vermeye başlamıştır. Bu yüzyılda Mevlânâ'nın eserlerinde geçen beyitler (Mansuroğlu 1954), Sultan Veled'in manzumeleri (Mansuroğlu 1958), Yunus Emre'nin *Divan'ı* (Tatçı 1990) ile *Risâletü'n-nushiyye* (Tatçı 2008) adlı mesnevisi ve Hoca Dehhânî'nin şiirleri (İlaydın 1978) Batı Türkçesinin ilk edebî ürünleridir.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin XIII. yüzyıl sonlarında yıkılması sonucunda sınır bölgelerinde yaşayan beyler, bağımsızlıklarını ilân ederek Anadolu'da küçük beylikler kurmuşlardır. Bu beylerin ortak özellikleri, çoğunun Arapça ve Farsça bilmemeleri, bu yüzden çevrelerinde bulunan şair ve yazarları Türkçe eser yazmaya veya Türkçe çeviri yapmaya teşvik etmeleridir (Köprülü 2011: 354; Mazıoğlu 1982: 88). Germiyanoğlu ile Şeyhî arasında kaynaklarda kayıtlı şu anektod, uç beylerin bu özelliklerini göstermesi bakımından kayda değerdir: "Söz incilerini taş zanneden Germiyanoğlu, Şeyhî'nin şiirlerini anlamaz ve onun şiirlerini dinlemekten usanırdı. Bir gün vezin bilmeyen bir halk ozanı huzuruna gelip;

Benim devletlü sultânım / akîbâtın hayîr olsun
Yidüğün bal ile kaymak / Yürüdüğün çayır olsun

manzumesini okumuş. Germiyanoğlu, mizacına uygun olan bu manzumeyi anladığı için ozana büyük ihsanlarda bulunmuş. 'Şimdi güzel bir söz işittim. Bizim Şeyhî bilmiyorum övgümüzü yapmak ister fakat sanki bizi eleştirir.' demiş." (İsen 1994: 112-113).

XIV. yüzyıl Anadolu'sunda bir önceki yüzyıla göre şair, yazar ve eser sayısının bir hayli fazlaştığı görülmektedir. Bu şair ve yazarlar, beylerin ve halkın dinî, tasavvufî bilgilerinin artırmak

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

için Kur’an ve sure çevirleri yapmışlar, gündelik hayattaki ihtiyaçlarını karşılamak için tıp, baytarlık vb. konularda tercüme ve telif eserler hazırlamışlar, halkın kahramanlık duygularını güçlendirmek için peygamber kıssaları, veli menkabeleri vb. konularda manzum ve mensur eserler vermişlerdir (Mazioğlu 1982: 89).

Mesnevi nazım şekliyle yazılmış eserlerin yoğunlukta olduğu bu yüzyılda Amil Çelebioğlu’nun tespitine göre 58 (Çelebioğlu 1999: 43-108), Ahmet Atilla Şentürk’ün tespitine göre 79 mesnevi bulunmaktadır (Şentürk-Kartal 2012: 171-172). Mehmet Çavuşoğlu, “Fatih Sultan Mehmed Devrine Kadar Osmanlı-Türk Edebî Mahsullerinde Muhtevânın Tekâmülü” başlıklı yazısında XIV. yüzyılda yazılan mesnevileri “Manzum Dinî Destanlar”, “Tekke Edebiyatı Mahsülleri” ve “Klâsik Türk edebiyatı diye adlandırdığımız edebî ekolün ilk örnekleri olan yani belli bir kültür seviyesine hitap eden, yüksek zümreyi hedef alan eserler” biçiminde üç kategoriye ayırmıştır (Çavuşoğlu 1982: 39-40; aktaran Şentürk-Kartal 2012: 171). Çavuşoğlu birinci kategori için Arap kaynaklı olan, çoğunun yazarı belli olmayan Kesikbaş Destanı, Güvercin Hikâyesi, Hz. Alî’nin cenkleri, İbrahim ve İsmail Destanları, Ejderha Destanı vb., meclis ve kıraathanelerde okunmak için kaleme alınmış halk tipi mesnevileri, ikinci kategori için Gülşehrî’nin *Mantku’t-tayr* ve Âşık Paşa’nın *Garîb-nâme*’si mesnevilerini ve üçüncü kategori için ise, Mehmed’in *Işk-nâme*’si, Fahrî’nin *Hüsrev ü Şîrin*’i, Ahmedî’nin *İskender-nâme*’si gibi eserleri örnek vermiştir (Şentürk-Kartal 2012: 172). Kirdecî Alî’nin *Dâstân-ı Ömer İbni Hattâb* adlı mesnevisi Çavuşoğlu’nun belirlediği “Manzum Dinî Destanlar” kategorisinde bir eserdir.

Halk için yazılan bu manzum dinî destanların oluşumu konusunda Vasfî Mahir Kocatürk şunları söylemektedir:

“İslâmî bilgisi geniş olmayan, fakat bu dine karşı saf ve samimi bir iman taşıyan Türk halk kitleleri, Allah’ın kudretine, peygamberin hayatına, ilk Müslümanların savaşlarına ve aşk maceralarına âhîret âlemlerine ait hikâyeleri büyük bir merakla takip etmiş, devrin Müslüman misyonerler durumunda olan fakihler, şeyyadlar, meddahlar, bu meraktan faydalanarak halk için birçok eserler meydana getirmişlerdir.” (Kocatürk 1964: 143)

Misyoner nitelikte olan bu fakihlerin, şeyyadların, meddahların hazırladıkları, Arap kaynaklı olan eserlerin amacı, Anadolu’da Müslümanlığı ve Türklüğü kökleştirmek, burada yaşayan Müslüman Türk halkının gecelerini değerlendirmektir (Kocatürk 1964: 144). Bu sebeple mahfillerde, halkın toplandığı diğer yerlerde bir iki saat içinde okunup bitecek küçük eserler meydana getirdiler (Kocatürk 1964: 144).

Bu tür mesnevilerin genel özellikleri, genellikle “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbıyla yazılmaları, Arap kaynaklı olmaları, çoğunun yazarının belli olmaması, toplantı alanlarında tekrarlana tekrarlana anonimleşmeleri, oldukça sade bir dille yazılmalarıdır. Tercüme, nakil, değiştirip geliştirme, kısaltma vb. yollarla (Kocatürk 1964: 144) Türkçeye kazandırılan bu eserler, edebî açıdan fazla bir değer taşımaları da, Köprülü’nün “o metinler nihayet o devir fikir ve his hâlini, zevkini temayüllerini anlamaya hizmet eden birer vasıta” dediği gibi (Köprülü, 2011: 235) önemli vesikalardandır.

Kirdecî Alî

Bu tür mesnevi yazarlarından biri de Kirdecî Alî’dir. Kirdecî Alî hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Sadece yazdığı eserlerin sonundaki:

Bunı diyen Kirdecî ‘Alî durur
 Konya’da Mevlânâ’nuñ kulu durur
 Mevlânâ Fağîh Aḥmed ḥürmetine
 Sen irgür ḥâzırları murâdına

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/1 Winter 2013

beyitlerinden hareketle Konyalı olduğu, Mevlana ve Ahmed Fakih ile tanıştığı ve bu yüzden Mevlevi tarikatine mensup olduğu, “kirde” kelimesinin “yufka ekmek” anlamından onun ekmekçilikle uğraştığı bilgileri çıkarılabilmektedir (Argunşah 2002: 5-9).

Eserleri

1. *Kesikbaş Destânı*: Aruzun fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan 150 beyitlik mesnevinin konusu kısaca şöyledir: Bir gün Hz. Muhammed'in huzuruna gözü yaşlı bir kesikbaş gelir. Gövdesini bir devin yediğini ve karısı ile oğlunu alıp bir kuyuya attığını söyler. Hz. Alî, kesikbaşla kuyunun yanına gelir ve beline ip bağlayarak kuyuya girer. İp bittiği hâlde kuyunun dibine varamaz, ipi bırakır, öylece sekiz gün daha ilerler. Sekizinci gün ayağı yere basar. Orada bir kapı görür ve içeri girer. Bir Müslüman kadın ve elleri bağlı beş yüz Müslüman erkekle karşılaşır. Hz. Alî, uyumakta olan büyük bir dev görür. Onu uyurken öldürmeyi yığıtlığına şayan görmez. Bir nara atar, devi uyandırır. Müslüman düşmanı olan dev beş yüz batman ağırlığında gürzüyle Hz. Alî'ye saldırır. Hz. Alî, eline zülfikarı alarak devi İslama davet eder. İslamiyeti kabul etmeyen devi kılıcıyla ikiye bölerek öldürür. Müslüman esirleri kurtarır. Onlarla kuyunun dibine gelirler ve Hz. Alî'nin duasıyla kuyudan çıkarlar, Medine'ye gelirler. Hz. Muhammed'in duasıyla kesikbaş güzel bir yiğit olur, ölen oğlu yeniden canlanır (Kocatürk 1964: s.144-145; Argunşah 2002: 16). *Kesikbaş Destânı* bir inceleme ile birlikte Mustafa Argunşah tarafından yayımlanmıştır (Argunşah 2002).

2. Güvercin Destânı

Bu da fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan küçük bir mesnevidir. Nüshalara göre 31-43 beyit civarında (Argunşah 2002: 11) olan mesnevinin konusu kısaca şöyledir: Doğan tarafından kovalanan bir güvercin Hz. Muhammed'e sığınır. Doğan Hz. Muhammed'den avını yani çocuklarının rızkını vermesini ister. Hz. Muhammed güvercin yerine doğana koyunlar teklif eder. Doğan kabul etmez. Hz. Muhammed bu defa da kendi etinden vermeyi teklif eder, doğan bunu kabul eder. Hz. Muhammed'den et kesmek için bıçak getirildiğinde doğan Cebrail'e, güvercin de Mikail'e dönüşürler ve Hz. Muhammed'in şefkatini ölçmek için Allah tarafından gönderildiklerini söylerler (Kocatürk 1964: 147). *Güvercin Destânı* nüshaları içinde Şükrü Elçin tarafından yayımlanan nüshada ve Tören tarafından yayımlanan nüshada Kirdeci Alî'nin ismi geçtiği için bu eser onun olarak kabul edilmektedir (Elçin 1982; Argunşah 2002: 11; Tören 2006).

3. Ejderha Destânı

Bu da fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan, 116 beyitlik, Hz. Alî'nin ejderha ile yaptığı cengi anlatan bir mesnevidir (Şentürk-Kartal 2012: 173). Konusu kısaca şöyledir: Uzak ülke Müslümanlarından bazıları Hz. Muhammed'e gelerek Müslüman yiyen bir ejderhadan şikayette bulunurlar. Böyle bir bela ile nasıl baş edilebileceğini düşünen Hz. Muhammed, Allah'ın bir yardımıyla bundan kurtulunabileceğini söyler. Hz. Alî, Hz. Muhammed'in iznini almadan kılıcı ile onu öldürebileceğini söyleyerek, adamlarıyla ejderhayı öldürmeye gider. Hz. Alî'nin bu davranışı Hz. Muhammed'in gönlünü kırar. Hz. Alî tam bir kahramanlıkla ejderhaya saldırır, fakat Zülfikar Allah'ın dileğiyle ejderhayı kesmez. Hz. Alî'nin şaşkınlığı karşısında Zülfikar bu işin sırrını Hz. Alî'ye söyler. Hz. Alî af diler, affı kabul edilir, Hz. Muhammed yardımına gelir ve Hz. Alî ejderhayı öldürür (Kocatürk 1964: 147; Tatçı 1997)

4. Dâstân-ı Ömer İbni Hattâb

Bu mesnevi hakkında ileride bilgi verilecektir.

Turkish Studies

Kirdeci Alî'ye Atfedilen Eserler

1. Hikâye-i Delletü'l-Muhtel

Binbir Gece Masalları türünden 364 beyitlik (Şentürk-Kartal 2012: 173) bu mesnevinin Kirdeci Alî'ye ait olduğu belirtilmektedir (Şentürk-Kartal 2012: 173, Çelebioğlu 1997; aktaran Argunşah 2002: 13). Argunşah ise eserin tek nüshası olan Afyon İl Halk Kütüphanesindeki nüshada Kirdeci Alî isminin geçmediğini söyleyerek eserin Kirdeci Alî'ye aidiyetini şüphe ile karşılamaktadır (Argunşah 2002: 13).

2. Hikâye-i Geyik

Argunşah, bu mesnevinin sonunda Kirdeci Alî adının geçmemesi ve Amil Çelebioğlu'nun da bu mesnevinin Sadreddin adlı bir başka şaire ait olduğunu tespitte etmesinden hareketle *Hikâye-i Geyik*'in Kirdeci Alî'nin olmadığını söylemektedir (Argunşah 2002, 13). Namık Aslan ise yayımladığı makalede *Geyik Destanı*'nin sonunda şair adı geçmese de kullanılan dil ve benzer beyitler nedeniyle bu mesnevinin Kirdeci Alî'ye ait olduğunu ileri sürmektedir (Aslan 2006, 196)

3. Dâstân-ı İsmail

Yine Argunşah, bu eserin Millî Kütüphane A 3881 numaradaki yazma mecmua içindeki nüshasının sonunda Aksaraylı İsa adının geçtiğini belirterek bu eserin de Kirdeci Alî'ye ait olmadığını söylemektedir (Argunşah, 2002, 13).

Dâstân-ı Ömer İbni Hattâb

Kaynaklarda adı geçmeyen bu manzume, Kirdeci Alî'ye ait 15 beyitlik küçük bir mesnevidir. Bu mesnevi Millî Kütüphane 06 Mil Yz. A 8294 numaralı mecmuanın 79b-80a varakları arasındadır. Şirazesini dağınık, koyu kahverengi meşin cilt içinde bulunan mecmuanın başında H.760/M.1359 tarihi yazılıdır. Yaprakları rutubetli olan yazma nesih hatla 17 satır olarak yazılmıştır¹.

Bu küçük mesnevinin konusu kısaca şöyledir: Hz. Ömer yolda yürürken elinde şarap dolu bir kabak taşıyan Yahudi ile karşılaşır. Hz. Ömer Yahudiye elindekinin ne olduğunu sorar ve eğer şarapsa cezasını çekeceğini söyler. Yahudi korkusundan sirke olduğunu söyler. Hz. Ömer eline dökmesini ister. Yahudi Hz. Ömer'in eline şarabı döker. Şarap Ömer'in heybeti karşısında Tanrı'nın takdiriyle sirkeye döner. Bu olayı gören Yahudi ve yanında bulunan arkadaşları müslüman olurlar.

Kirdeci Alî, eserin konusunu Mevlânâ'nın *Mesnevi*'sinden aldığı,

Gördi bir cehūd elinde bir kabağ
Meşnevî'de diñledüm bunı sebağ

beyti ile belirtir. Yapılan araştırmalarda *Mesnevî*'de böyle bir hikâyenin bulunmadığı görülmüştür (Gölpınarlı 1973; Aksu 2009). Ayrıca şarabın sirkeye dönüşmesi kerametinin Hz. Halid b.Velid üzerine de anlatıldığı da tespit edilmiştir (Kandehlevi 1993: 420)².

¹ Mecmuanın içeriği hakkında daha sonra bir yazı yazılacaktır.

² “Adamın biri beraberinde bir dağarcık dolusu şarap olduğu halde Hz.Halid'in yanına geldi. Halid b.Velid ona 'Dağarcıkta ne var?' diye sordu. O da 'Sirke var' cevabını verdi. Bunun üzerine Hz. Halid 'Sirke değilse bile Allah onu sirke etsin' dedi. Daha sonra bakıldığında şarabın gerçekten de sirkeye dönüştüğü görüldü.” (Kandehlevi 1993: 420)

Tertip açısından eser, besmele beyti ile başlamaktadır:

Allah adın getürelüm biz dile
Kim kamu müşkilümüz âsân ola

Bu beyitten hem sonra 2-11. beyitler arasında mesnevinin konusu anlatılmıştır. Bitiş bölümünde ise dua, Hz. Muhammed'e salavat ve eserin veznine yer verilmiştir. Bu yönüyle eserde, her ne kadar 15 beyitten oluşmasına rağmen, mesnevi nazım biçiminin genel tertip planı olan "Giriş", "Konunun İşlendiği Bölüm", "Bitiş" (Ünver 1986: 432) düzenine uyulduğu görülmüştür.

Mesnevide aruzun fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbı kullanılmıştır. Ancak mısraların vezne uydurulması konusunda sıkıntılar vardır. Şair, bu sıkıntıları Arapça Farsça kelimelerde zihaf ve imale yaparak, kelimelerin imlalarını bozarak çözmeye çalışmıştır (imaleler ve zihafı koyu gösterilmiştir):

Allah adın getürelüm biz dile
Kim kamu müşkilümüz âsân ola (1)

Yetmiş üç cehüd varıdı kâbile
Cümlesi imân getürdiler bile (11)

Mesnevide vezin gereği bazı Türkçe kelimelerde med yapıldığı da görülmektedir:

Ƙorkdı cehüd sücidür diridi
Yâ emîre'l-mü'minîn sirke didi (6)

Mesneviye kullanılan kafiye açısından bakıldığında eserin 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 14. beyitlerinde *revi* harfi ile yapılan *mücerred* kafiye, 10, 13, 14, 15. beyitlerinde ise *revi* ve *ridf* harfleri ile yapılan *mürdef* kafiye kullanılmıştır. Eserin 9. beyti ise kafiyesizdir, bu beyitte şair ahengi redif ile sağlamıştır. 15 beyitlik bu küçük mesnevide kafiye kusurlarına da rastlanılmaktadır. 1. ve 7. beyitlerde *tevcih* hareketlerinin farklılığıyla *ikva* adı verilen kafiye kusuru yapılmıştır (Kafiye konusunda bk. Güner 2007).

Dili bakımından oldukça sade olan mesnevinin imlasında ise tutarsızlıklar vardır. Bu tutarsızlıklarda büyük ölçüde aruz vezni etkili olmuştur. Bu tutarsızlığa örnek olarak "süci" kelimesini verebiliriz: Bu kelime 4 ve 5. beyitlerde sad harfi ile yazılırken 6, 8 ve 9. beyitlerde sin harfi ile yazılmıştır. Ayrıca vezin gereği Arapça kelimelerin imlasında değişiklikler de yapılmıştır. 1. beyitte "müşkil" kelimesinin ikinci hecesindeki kısa ünlü "ye" harfi ile yazılmıştır.

Sonuç

XIV. yüzyıl mesnevi nazım şekliyle birçok eserin yazıldığı bir dönemdir. Bu mesnevilerin çoğu manzum destan niteliğinde olan küçük mesnevilerdir. Bu mesneviler, o dönemin toplantı meclislerinde okunan Anadolu'nun Türkleşmesinde ve Müslümanlaşmasında etkili olan önemli eserlerdir.

Kirdeci Alf'nin *Dâstân-ı Ömer İbni Hattâb* adlı mesnevisi de bu tarz eserlerden biridir. Bir Yahudi topluluğunun Müslüman olması hikâyesi anlatılan eserde konunun Mevlânâ'nın *Mesnevi*'sinden alındığı belirtilmiştir. Yapılan araştırmalarda ise, bu hikâyenin *Mesnevi*'de

bulunmadığı tespit edilmiş, ayrıca eserdeki konunun Halid b.Velid’in kerametleri arasında geçtiği de belirlenmiştir.

Eser, mesnevi nazım şeklinin genel tertip özelliklerine uymaktadır. Ayrıca bu tarz manzum destanlarda karşılaştığımız vezin kusurlarının bu eserde de bulunduğu; beyitleri vezne uydurabilmek için Arapça Farsça kelimelerin imlalarında değişiklikler yapıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra eserde yer yer kafiye kusurlarına rastlandığı ve bu kusurların redifin yarattığı ahenkle ortadan kaldırılmaya çalışıldığı müşahade edilmektedir.

Tüm bu özellikleriyle Anadolu’nun Türkleşmesinde ve Müslümanlaşmasındaki işlevini yerine getirerek tozlu kitap sayfaları arasında kalan Kirdecî Alî’nin *Dâstân-ı Ömer İbni Hattâb* adlı mesnevisinin, uzun bir süreden sonra, tekrar gün ışığına çıkarılarak edebiyat tarihindeki yerini alması sağlanmıştır.

Dâstân-ı ‘Ömer İbni Hattâb

1	79b	Allah adın getürelüm biz dile
Kim kamu müşkilümüz âsân ola
2		İşid imdi eydeyin bir hoş haber
Gideriken uğradı bir gün ‘Ömer
3		Gördi bir cehūd elinde bir kabağ
Meşnevi’de dinledüm bunu sebağ
4		Ol kabağ içi tolu şüciyidi
Ol harâm ağı gibi acıydı
5		‘Ömer eydür hây nedür şunu digil
Ger şüci olurısa haddin yigil
6		Çorğdı cehūd sücidür diridi
Yâ emîre’l-mü ’minîn sirke didi
7		Aldı ‘Ömer ol kabağı eline
Avcına koydı vü tatdı diline
8		Süci ‘Ömer heybetinden iy ayık
Sirke oldı şol dem içinde bayık
9		Gördi cehūd Tañrı’nuñ taqdirini
Süci iken sirke olmış[dur] anı
10		Barmağın götürdi getürdi imân
Tañrı birdür Hağ resülidür bi-gümân

Turkish Studies

- 11 Yetmiş üç cehūd varıdı kâbile
Cümlesi îmân getürdiler bile
- 12 80a İy Çalab îmâni rûzî kııl bize
Kirdeci ‘Alî du‘ âcıdur size
- 13 Mevlânâ ile Faķı Aħmed adına
Sen degir ħâzırları murâdına
- 14 Tâ ki bunda ħatm ola bu dâstân
Vir şalavât Muştafâ’ya dostân
- 15 Fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilât
Söz dükendi bâķiyâtü’ş-şâlihât

KAYNAKÇA

- AKSU, Ali (2009). “Mevlânâ’nın Mesnevi’sinde Dört Halife”, Sivas, **Cumhuriyet Ünivesitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, XII/1, s.19-41.
- ARGUNŞAH, Mustafa (2002). **Kirdeci Ali Kesikbaş Destanı**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ASLAN, Namık (1995). “Bir Yazma Hikâye Mecmuası ve Kesikbaş Destanı”, **Millî Folklor**, S.28, s.35-38.
- ASLAN, Namık (2006). “Manzum Dinî Hikâyeler ve Kirdeci Ali’ye Ait Olduğu Söylenen İki Hikâye Metni (Güvercin ve Geyik Destanları)”. **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.20, s.189-207.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1982). “Fatih Sultan Mehmed Devrine Kadar Osmanlı-Türk Edebî Mahsullerinde Muhtevanın Tekamülü”, **Kubbealtı Mecmuası**, İstanbul, S.11-2.
- ÇELEBİOĞLU, Amil (1997). **II.Murad Devri Mesnevileri**, Ankara, Kitabevi.
- ELÇİN, Şükrü (1982). “Kirdeci Ali’nin Güvercin Destanı”, **Türk Kültürü**, S.33.
- ELÇİN, Şükrü (1995). “Kirdeci Ali’nin Kesikbaş Destanı”, **Türk Dili**, S.517, s.64-68.
- GÖLPINARLI, Abdalbaki (1973). **Mesnevi ve Şerhi**. İstanbul. C.1-6.
- GÜRER, Abdulkadir (2007). “Lem’î’nin Kafiye Risalesi: Risâletü’l-Kâfiyeti’l-Vâfiye”, **Türk Dilleri Araştırmaları**, İstanbul, C.17, s.133-176.
- İLAYDIN, Hikmet (1978). “Dehhani’nin Şiirleri”, **Ömer Asım Aksoy Armağanı**, Ankara. TDK Yayınları.
- İSEN, Mustafa (1994) **Künhü’l-ahbâr’ın Tezkire Kısmı**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- KANDEHLEVİ, Muhammed Yusuf (1993), **Hayâtü’s-Sahâbe**. (Mütercim:Ali Arslan), İstanbul, Kelebek Matbaası. C.4.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/1 Winter 2013

-
- KOCATÜRK, Vasfî Mahir (1964). **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara. Edebiyat Yayınevi.
- KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuad (2011). **Türk Edebiyatı Tarihi**. Ankara. Akçağ Yayınları.
- MANSUROĞLU, Mecdut (1954). “Mevlânâ Celaleddin-i Rumî’de Türkçe Beyit ve İbareler”, **Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten**, Ankara, TDK Yayınları, c. 14, s. 207-220.
- MANSUROĞLU, Mecdut (1958). **Sultan Veled’in Türkçe Manzumeleri**, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- MAZIOĞLU, Hasibe (1982). “Türk Edebiyatı, eski”, **Türk Ansiklopedisi**, İstanbul, C. XXXII, s.80-134.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atilla-Ahmet Kartal (2012). **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul. Dergah Yayınları.
- TATÇI, Mustafa (1996). **Yunus Emre Divanı**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- TATÇI, Mustafa (1997). “Kirdecî Ali’nin Ejderha Destanı”, Ankara, **Edebiyattan İçeri**, s.322-337.
- TATÇI, Mustafa (2008). **Yunus Emre Külliyyatı III Risâletü’n-nushiyye**. İstanbul, H Yayınları.
- TÖREN, Hatice (2005). “Kirdecî Ali, Dâsitân-ı Hamâme-i Ar’ar”, İstanbul, **İ.Ü. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C.XXXIV s.239-282.
- ÜNVER, İsmail (1986). “Mesnevi”, **Türk Dili** (*Türk Şiiri Özel Sayısı II Divan Şiiri*), Ankara, S.415-417, Türk Dil Kurumu Yayınları

